

pRASmīgi!

ZAĻĀ JOSTA

AJ P+WER

LATVIJAS
ZAĻAIS
PUNKTS

Informācija plašsaziņas līdzekļiem
2025. gada 6. novembrī

Četri izaicinājumi, lai tava nolietotā elektrotehnika neapdraudētu tevi un apkārtējos

Lai gan statistika rāda, ka iedzīvotāji diezgan labi iemācījušies šķirot elektrotehniku, aizvien pastāv izaicinājumi, kas apgrūtina gan nolietoto preču savākšanu, gan pārstrādi, turklāt tie skar gan mājsaimniecības, gan arī uzņēmumus, secināts sociālās iniciatīvas “pRASmīgi!” noslēdzošajā darba sesijā otrdien, 4. novembrī.

Tajā piedalījās trīs lielākie ražotāju atbildības sistēmas apsaimniekotāji – SIA “Zaļā josta”, AS “AJ Power Recycling”, SIA “Latvijas Zaļais punkts”, – kā arī eksperti un uzņēmēji, kuri kopīgi sprieda par elektrotehnikas apritīgumu un patēriņa un pārstrādes risinājumiem Latvijā.

SKDS reizi divos gados veiktās aptaujas* dari par atkritumu šķirošanas paradumiem Latvijā liecina, ka iedzīvotāji aktīvi iesaistās elektroiekārtu šķirošanā un prot to darīt visai labi. Neskatoties uz to, aizvien pastāv vairāki izaicinājumi, kas būtiski ierobežo nolietotās elektrotehnikas aprites uzlabošanu.

Nepareiza nodokļu un aprēķinu piemērošana uzņēmumos

Uzņēmumos joprojām ir daudz neskaidrību par elektrisko un elektronisko iekārtu uzskaiti – to dēļ tiek pieļautas kļūdas dabas resursu nodokļa (DRN) aprēķinos. “Viens no biežākajiem pārpratumiem – uzņēmumi neuzskaita iekārtas, kas tiek izmantotas pašu saimnieciskajā darbībā, piemēram, datori, svāri vai biroja putekļu sūcēji,” skaidroja Latvijas Iepakojuma sertifikācijas centra valdes loceklis un uzskaites nodaļas vadītājs Andris Osipovs.

Viņš norādīja, ka nereti atskaitēs uzrāda arī nepilnu iekārtas svārs, piemēram, ja ledusskapis jau sadalīts detaļās. Tāpat daļa aprēķina DRN precēm, kam tas nebūtu jāaprēķina, tostarp tām, kas tiek ievestas un tajā pašā mēnesī arī izvestas no valsts.

Problēmas rodas arī kategoriju noteikšanā – mazas iekārtas tiek uzrādītas kā lielas, spuldžu vietā atskaitēs iekļauti gaismekļi, vai arī netiek nošķirtas mājsaimniecības iekārtas no profesionālajām. Daži uzņēmēji pat neapsver iespēju iekļaut, piemēram, spoguļus ar iebūvētām lampām vai dziedošus plīša lāčus, kuros ir elektroniskās sastāvdaļas.

Osipovs uzsvēra, ka šīs kļūdas galvenokārt rodas tāpēc, ka dabas resursu nodokļa uzskaiti uzņēmumos bieži veic grāmatveži vai biroja administratori, kuriem šis pienākums ir tikai papildu uzdevums un ne vienmēr ir pieejama visa nepieciešamā informācija. Lai mazinātu kļūdu risku, viņš aicināja izmantot auditoru konsultācijas un piedalīties mācībās.

Motivācija šķirot un nodot vai labot nolietotās preces

“Elektronikas lietošanas paradumi pēdējos gados ir būtiski mainījušies, jo cilvēki arvien biežāk iegādājas mazās elektroniskās ierīces, kas nereti ir zemākas kvalitātes un ar īsu kalpošanas laiku,” norāda AS “AJ Power Recycling” valdes loceklis Uldis Skrebs.

“Tā rezultātā mājsaimniecībās turpina uzkrāties ievērojams daudzums elektroierīču, kas netiek izmantotas un arī netiek nodotas pārstrādei. No vienas puses redzam, ka daudzi cilvēki elektropreces izmanto ilgi – pērn savāktais elektroiekārtu apjoms joprojām ir būtiski mazāks nekā tirgū novietotais. No otras puses, krāšanas paradums kļūst par šķērsli aprites ekonomikai, jo nolietotās ierīces tiek glabātas mājsaimniecībās, nevis nodotas pārstrādei. Svarīgi ir veidot ieradumu šķirot regulāri un nodot elektroierīces pārstrādei savlaicīgi,” uzsver Skrebs.

Pērn stājās spēkā jaunā Ekodizaina regula, kas nosaka energoefektivitātes prasības 31 produktu kategorijai – arī datoriem, veļas mašīnām, putekļsūcējiem, gaismas avotiem, mobilajiem tālruniem un aukstumiekārtām. Tā paredz, ka tirgū laistajām precēm jābūt viegli labojamām un izmantojamām atkārtoti.

Skrebs norāda, ka patlaban daļai sabiedrības pietrūkst motivācijas labot vecās iekārtas – dažkārt tas ir dārgi vai sarežģīti, bet daudzi izvēlas vienkārši nopirkt jaunu. Nepieciešams izglītēt sabiedrību par elektropreču ilgmūžību un iespējām tās labot un izmantot atkārtoti.

Elektronikas demontāža un pareiza atkritumu apsaimniekošana

Dažkārt atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumi no pakalpojumu sniedzējiem, kas piedāvā savākt iedzīvotāju nolietoto elektrotehniku, saņem iekārtas, no kurām jau pašrocīgi izņemtas vērtīgās detaļas, un tas apgrūtina pārstrādi. “Ja šo darbu neveic atbilstoši speciālisti, tad, piemēram, no ledusskapjiem vai saldētavām tiek izlaists freons, kas kaitē videi, bet plastmasas daļas tiek vienkārši izmestas dabā vai sadedzinātas, lai iegūtu elektroiekārtā iebūvēto metālu,” norādīja SIA “Zaļā josta” valdes priekšsēdētājs Jānis Lapsa.

Viņš uzsvēra, ka šādas darbības rada lielu ekoloģisku kaitējumu, tāpēc arī šajā gadījumā būtu jāpalielina kontrole, lai elektrotehnikas daļas nenonāktu dabā un tiktu apsaimniekotas pienācīgi.

Ārvalstu tirdzniecības platformu ietekme

“Problēmas rada arī ārvalstu interneta veikalu un platformu ietekme. No šīm vietnēm iegādātajām elektroprecēm bieži vien pārdošanas brīdī netiek iekasēta maksa par to apsaimniekošanu pēc kalpošanas beigām, lai gan likums paredz, ka arī šiem komersantiem jāreģistrējas Elektoreģistrā vai jāpievienojas RAS sistēmai. Pretējā gadījumā veidojas “pelēkā zona”, tā veicinot negodīgu konkurenci pret vietējiem tirgotājiem, kā arī netiek novirzīts finansējums nolietoto iekārtu savākšanai un pārstrādei,” norāda SIA “Latvijas Zaļā punkta” valdes loceklis Kaspars Zakulis.

Viņš arī piebilda, ka risinājums ir stingrāka pārraudzība un efektīvāka sadarbība ar platformām, lai nodrošinātu, ka jebkurš pārdevējs, kas sūta preci Latvijas patērētājam, ir nokārtojis saistības Latvijas normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

Patlaban elektriskās un elektroniskās iekārtas, tostarp veļasmašīnas, mikroviļņu krāsnis, televizorus, datorus, elektriskās sildīšanas iekārtas un mobilos tālruņus, Latvijā var nodot kopumā 250 publiskajās dalītās savākšanas vietās. Šie šķirošanas punkti un laukumi atrodas gan Jūrmalā un Daugavpilī, gan Valmierā, Ventspilī un citur. Elektrotehnikas un citu nolietoto preču savākšanas vietas apkopotas interaktīvajā kartē, interneta vietnē skiroviegli.lv.

SIA “Zaļā josta”, AS “AJ Power Recycling” un SIA “Latvijas Zaļais punkts” – kopīgi organizētajā sociālajā iniciatīvā šoruden aizvadītas kopumā četras darba sesijas. Pirmās centrā bija tekstilizstrādājumu pieaugošais patēriņš un pārstrādes iespējas, otrās – iepakojuma ilgtspēja. Trešā tikšanās tika veltīta videi kaitīgajām precēm, bet ceturtā – elektrotehnikai.

Sociālās iniciatīvas mērķis ir mudināt ražotājus un tirgotājus uzņemties atbildību par tirgū laisto precī – no izstrādes līdz pārstrādei un reģenerācijai, kā arī aicināt sabiedrību uz ilgtspējīgu un apzinātu patēriņu.

*Aptauju “Atkritumu šķirošanas paradumi” pēc “Latvijas Zaļā punkta” pasūtījuma veicis pētījumu centrs SKDS, 2024. gada novembrī un decembrī aptaujājot 1003 Latvijas iedzīvotājus 18–75 gadu vecumā.

Par “pRASmīgi”:

Ražotāju atbildības sistēmas (RAS) ir uzņēmēju atbildība par tirgū laistu preču vai iepakojuma efektīvu apsaimniekošanu visā preces dzīves ciklā. “pRASmīgi!” ir trīs lielāko ražotāju atbildības sistēmu apsaimniekotāju – SIA “Zaļā josta”, AS “AJ Power Recycling” un SIA “Latvijas Zaļais punkts” – kopīgi organizēta sociālā iniciatīva ar mērķi mudināt uzņēmējus un sabiedrību domāt par atbildīgu ražošanu, patēriņu un pārstrādi, lai samazinātu atstāto vides pēdu. Iniciatīva norisināsies no 23. septembra līdz 4. novembrim. Iniciatīvā plānotas četras nozares profesionāļu, uzņēmēju un ekspertu darba sesijas par dažādām RAS preču grupām - iepakojums, elektrotehnika, videi kaitīgas preces, tekstilizstrādājumi.

Plašākai informācijai:

Tija Ezeriņa, sociālās iniciatīvas “pRASmīgi!” sabiedrisko attiecību konsultante

E-pasts: tija.ezerina@publicid.lv